

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТИПА МИСЛЕНЕ И РАВНИЩЕТО НА КРЕАТИВНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ

Павлина И. Лазарова

STUDY OF TYPE OF THINKING AND LEVEL OF CREATIVITY IN STUDENTS

Pavlina I. Lazarova

ABSTRACT: The article presents the results of a study of the predominant type of thinking and level of creativity in a group of students from Konstantin Preslavski University of Shumen and their influence on the choice of a university degree. The Verbal-Logical Thinking prevails among the respondents, which confirms the right choice of the students to orientate towards the social and humanitarian professions. The established significant correlations show that the gender and ethnicity of the students affect their type of thinking and creativity.

KEYWORDS: types of thinking, levels of creativity, students, future profession

Значителните промени, настъпили в съвременното общество, особено в последната една година, поставят нови задачи пред системата на висшето образование, свързани с подготовката на студентите във всички специалности. От тях се изисква да са с високо ниво на интелектуално развитие, да притежават уменията за взаимодействие в екип, да владеят методи за самоорганизация и творческо саморазвитие, което ще им позволи значително да повишат конкурентоспособността си на пазара на труда.

При тези условия се повишават изискванията към такива качества на личността на студента като отвореност към нов опит, способност да намират решения в нестандартни ситуации и творческо отношение към реалността.

Следователно може да се твърди, че в процеса на обучение на студентите те трябва да формират творческо мислене, което би могло да се разглежда като вид професионално - ориентирано мислене, характеризиращо се със способността да генерират множество оригинални идеи в нестандартни условия на дейност, развитие на вербална креативност и проникателност, високо ниво на рефлексия, любознателност, фантазия, самоконтрол на емоционалните състояния.

Развитието на творческия компонент на студентите се определя не само от личностните им качества, но и от вида на учебната и практическата дейност в университета и нейния резултат. Поради съществуващия академичен характер на обучението на студентите, не е напълно възможно да се развие творческото им мислене. В резултат на това, според някои автори, завършилите университет, обикновено притежават достатъчен обем от специални знания, професионални умения и способности, но често срещат трудности при вземането и прилагането на оперативни решения в нестандартни ситуации [1, 2].

Мисленето е индивидуален начин за обработка на входяща информация, форма на психическо отражение на действителността от личността, създаване на взаимовръзки и отношения между изучаваните понятия и явления.

Въпросникът за определяне на типовете мислене и нивото на креативност (творческите способности) на Дж. Брунер позволява да се определи основния тип мислене и да се измери равнището на креативност при възрастните. Познавайки своя тип мислене, човек може уверено да каже в коя област и професия ще успее. Разграничават се четири основни типа мислене, всеки от които има специфични характеристики: предметно, образно, словесно-логическо и символно мислене.

Джером Брунер разглежда мисленето като превод от един език на друг. Така при четири основни езика възникват шест варианта за превод: предметно - образен (практически), предметно - знаков (хуманитарен), предметно - символен (оперативен), образно - знаков (художествен), образно - символичен (технически), знаково - символен (теоретичен).

Целта на настоящото изследване е да се определи типа мислене и равнището на креативност на студентите и тяхното влияние върху избраната специалност.

В изследването участват 186 студенти от Шуменски Университет „Епископ Константин Преславски“. Те се обучават в специалностите социални дейности, социална педагогика и специална педагогика.

За определяне на типа мислене и равнището на креативност е приложен „Въпросник за определяне на типа мислене и равнището на креативност“ на Дж. Брунер [3]. Той включва 75 твърдения с варианти за отговор „да“ и „не“, които са разпределени в пет скали: предметно мислене, символно мислене, словесно-логическо мислене, образно мислене и креативност. Всяка скала е с ниско, средно или високо равнище на развитие.

За анализ на резултатите са приложени следните статистически методи:

1. Статистически методи за установяване на надеждността на „Скала за самооценка на структурата на темперамента“ на Б. Н. Смирнов: „Алфа на Кронбах“ и Hotelling's T-Squared тест.
2. Хи-квадрат тест (Chi-square tests) за търсене на статистически значими зависимости между изследваните характеристики.
3. Регресионен анализ за изследване на причинно-следствените отношения между равнището на креативност и типа мислене.

Въпросникът за определяне на типа мислене и равнището на креативност на Дж. Брунер е надеждно средство за изследване на студентите, тъй като стойността на Алфата на Кронбах е 0.771.

Тестът на Хотелинг има стойност (Sig.) Sig. = .0000, следователно приемаме алтернативната хипотеза /H1/ – средните стойности са статистически значимо различни, което означава, че твърденията, включени в скалата, позволяват да се изследват различните степени на проява на типа мислене и равнище на креативност и че той е добро измервателно средство.

Анализът и интерпретацията на данните позволява да се разкрие, че при изследваните студенти **предметното мислене** на високо равнище е развито само при 38%, почти половината от анкетираните (49%) имат средно равнище на развитие на този тип мислене и 13% са с ниско равнище на развитие на предметното мислене (фиг. 1). Студентите със средно и високо равнище на развитие на този тип мислене могат да се характеризират като лица с практически тип на мислене, за които е характерна неразривна връзка с предмета в пространството и времето, осъществяване на преобразуване на информацията с помощта на предмети на действия и последователно изпълнение на операциите. Резултатът от този тип мислене е мисъл, възплътена в нова конструкция.

Фиг. 1

По скалата на „символно мислене“ половината от всички анкетирани (51%) са с ниско равнище на развитие, 41% от анкетираните са със средно равнище и само 8% имат високо

равнище на развитие по диагностицираната скала. Получените резултати показват, че две трети от студентите нямат математически тип мислене, следователно не предпочитат символното мислене като начин за преобразуване на информацията (фиг. 2).

Фиг. 2

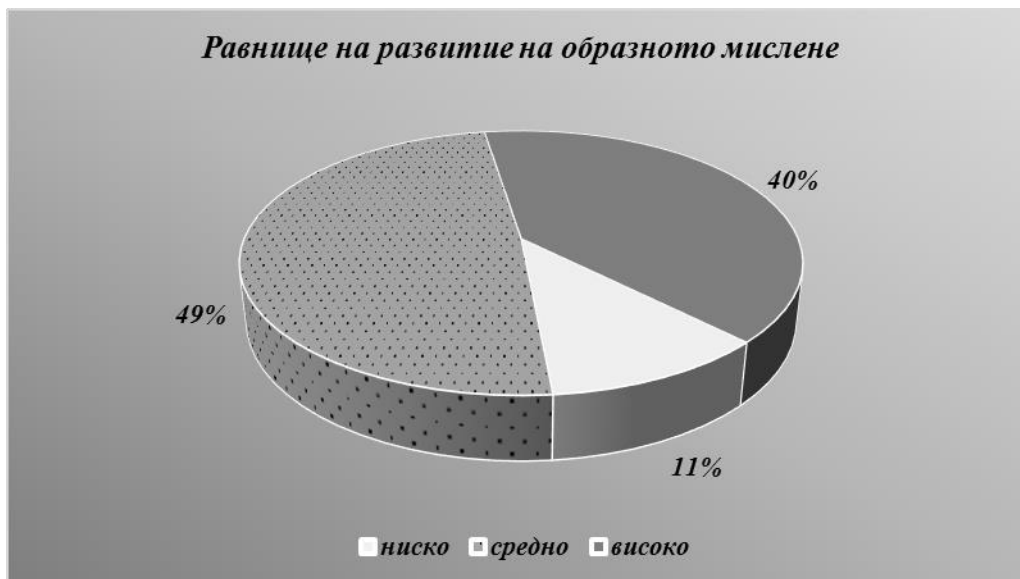
Словесно-логическото мислене се проявява на ниско равнище при 10% от извадката, на средно равнище при 59% и на високо равнище при 31% от анкетираните. Този тип мислене е характерен за хора, ориентирани към хуманитарните науки. Резултатът от умствената работа са мисли под формата на концепция или изказване което фиксира съществените отношения между определените предмети (фиг. 3).

Фиг. 3

По скалата „*образно мислене*“ 40% от студентите са с високо, 49% със средно и 11% с ниско равнище на развитие на този тип мислене. Тези резултати ни позволяват да характеризираме анкетираните като хора с художествен начин на мислене, предпочитащи образен тип мислене. За тях е свойствено да отделят изследвания предмет в пространството и времето и да преобразуват необходимата информация чрез действия с образи. В този случай операциите могат да се извършват от тях както последователно, така и едновременно. Резултатът е мисъл, въплътена в нов образ (фиг. 4).

Фиг. 4

По скалата „креативност“ 39% от анкетираните са с високо, 54% със средно и 7% с ниско равнище по тази скала. Дадените показатели свидетелстват за наличието на творчески способности у студентите, което показва готовност за създаване на принципно нови идеи. Студентите са склонни да изпитват повишена чувствителност към проблемите, липса или несъответствие на знания, действия за идентифициране на тези проблеми, търсене на техните решения въз основа на хипотези, проверка и промяна на хипотези, формулиране на резултата и решението (фиг. 5).

Фиг. 5

Отчетени са статистически значими зависимости между степента на развитие на предметното мислене ($P=.0000$), символното мислене ($P=.0000$), словесно-логическото мислене ($P=.013$), образното мислене ($P=.002$), равнището на креативност ($P=.0000$) и избраната специалност.

Установени са статистически значими зависимости между пола на респондентите и степента на развитие на предметното мислене ($P=.0000$), символното мислене ($P=.020$), словесно-логическото мислене ($P=.0000$), образното мислене ($P=.0000$) и равнището на креативност ($P=.0000$).

Съществуват статистически значими зависимости между етноса на студентите и степента на развитие на символното мислене ($P=.0000$), знаковото мислене ($P=.014$) и образното мислене ($P=.004$).

Резултатите от линейната регресия показват, че върху равнището на креативност при 84% от анкетираните най-силно влияние оказват: образното мислене ($\beta=0.632$), предметното мислене ($\beta= 0.692$) и символното мислене ($\beta= 0.541$).

В групата на анкетираните студенти преобладава словесно-логическото мислене, предпочитано от хора с хуманитарен тип мислене, което потвърждава правилността на избора на студентите да се насочат към социални и хуманитарни професии.

Установените значими зависимости показват, че пола и етноса на студентите оказват влияние върху техния тип мислене и креативност. От своя страна преобласаващият тип мислене и равнището на креативност оказват влияние върху избраната от студентите специалност.

Тъй като половината от анкетираните са диагностицирани със средно, а 7% с ниско равнище на развитие на креативността, би било добре да се разработят учебни програми за развитие на креативното мислене.

Литература:

1. Makarova L.N., Rozhkova S.V. Diagnosticheskiy instrumentariy otsenki razvitiya kreativnogo myshleniya studenta [Diagnostical tools to evaluate student's creative thinking development]. Vestnik Tambovskogo universiteta. Seriya: Gumanitarnye nauki – Tambov University Review. Series: Humanities, 2019, vol. 24, no. 179, pp. 7-19.
2. Shevchenko N.Y., Lebedeva Y.V., Neumoina N.G., Korbakova T.V. Formirovaniye kreativnogo myshleniya u studentov vysshego obrazovaniya [The formation of innovative thinking in students higher education]. Mezhdunarodnyy zhurnal prikladnykh i fundamental'nykh issledovaniy – International Journal of Applied and Fundamental Research, 2014, no. 11-4, pp. 658-662.
3. <https://impsr.ru/testy/test-na-myshlenie-i-kreativnost-dzh-brunera/>

*Павлина И. Лазарова, доц. д-р.
ШУ. „Еп. К. Преславски“, Педагогически факултет,
катедра „Социална работа“;
p_o_l_i@abv.bg*